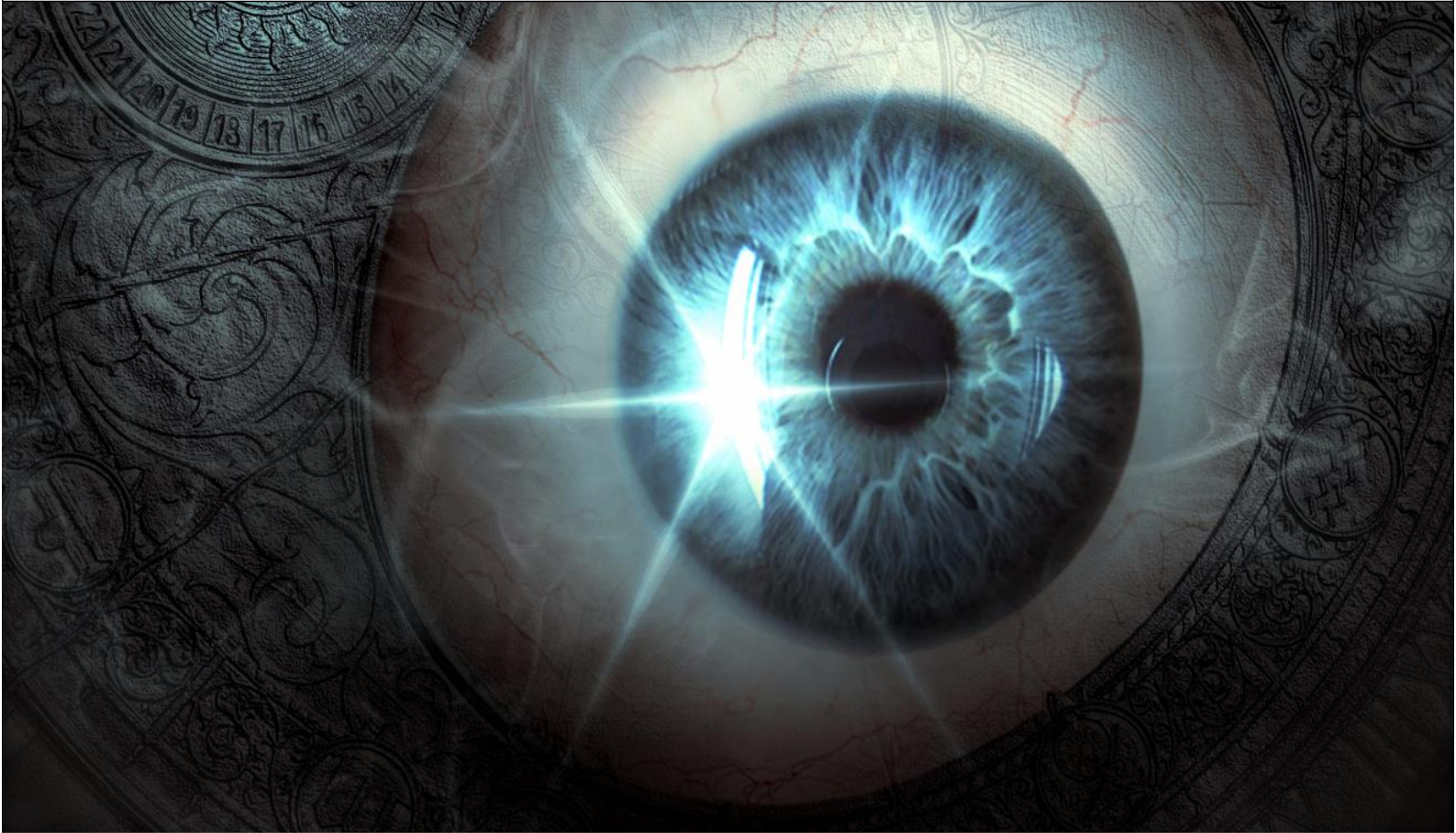

BAĞDAT 1258

Göz Hastanesi

Doğan Alpaslan Demir

BAĞDAT 1258

Göz Hastanesi

22 Ekim 2019

Bornova- İzmir

Doğan Alpaslan Demir

YAZAR HAKKINDA

Doğan Alpaslan Demir

1961 doğumlu, Ege Üniversitesi Tıp Fakóltesi mezunu tıp doktoru. Uzun yıllar kamuda ve sivil toplum örgütlerinde yöneticilik yaptı. Halen gazete ve dergilerde köşe yazısı, makale, deneme, şiir türünde yazılar yazıyor. E-kitap olarak yayınlanmış beş kitabı bulunuyor. Şiirlerinde Maşuk İzafi mahlasını kullanıyor.

Yazılarını doganalpdemir.com internet sitesinden okuyabilirsiniz.

LÜTFEN DİKKAT

Bu PDF dokümanın tüm yayım hakları yazarına aittir. Üzerinde değişiklik yapmamak kaydıyla dilediğiniz ortamda paylaşabilirsiniz. Yapılacak alıntılarda usulüne uygun olarak kaynak gösterilmelidir.

Ülkemizin içinde bulunduğu durumu anlattığım pek çok yazımı **“bilim çöktüğü zaman kör inançlar, hurafeler, akıl ve bilim dışı uygulamalar sahneye çıkar”** diye formüle ettiğim bir argümanla bitiriyorum. Bu yazımda, bu iddiamın, yaklaşık 1000 yıl öncesinin Bağdat’ında yaşananlarla nasıl örtüştüğünü anlatacağım. Buyurun başlıyoruz!^[ii]

Geleneksel tarih anlatımı, 8. ve 9. yüzyılları Abbasi İmparatorluğu’nun doruk noktası olarak tanımlar. Dicle nehri yanında inşa edilen Huld Sarayı’nın görkem ve ihtişamı olağanüstüdür. Tarihçi Taberi, sarayın içinde pembe çiçekli ağaçlarla kaplı bir iç bahçe olduğunu, bahçede gül rengi halıların bulunduğunu, gül rengi giysiler içindeki hizmetçilerin hizmet ettiğini anlatır. Bu dönemin en tanınmış halifesi olan Harun Reşit, müminlerin emiri, altın iplerle dokunmuş, ilmikleri arasında inciler bezenmiş halılar, altından yapılmış avizelerle donatılmış görkemli sarayında yaşamaktadır. Sit Zübeyde ile olan evlilik töreninde geline takılan altın mücevherler yüzünden Zübeyde’yi tahtirevanla taşımak zorunda kalmışlardır. Bütün bu debdebe dolu yaşam formunun içine İslam nasıl ve neresine sığmıştır sorusunun cevabı bu yazıda yok. Şimdi şapla şekerini birbirine karıştırmadan okuyalım.

Abbasiler döneminde tıp alanında büyük bir gelişme kaydedildiğini net olarak biliyoruz. Öncelikle Grek tıbbi olmak üzere Hint, İran, Mısır tıbbına ait kaynaklar ve bilgi birikimi bu dönemde başta Bağdat olmak üzere tüm Abbasi kentlerinde toplanmaya başlamıştır. Aynı zamanda çevirmenlik de yapan dönemin hekimleri tarafından çok sayıda tıp kitabının çevirisi yapılmıştır. İran’ın güneyinde yer alan ve bir dönem bilim ve kültür merkezi niteliği taşıyan Cündişapur kentinde Yahudi, Hristiyan, Süryani, Yunanlı, İranlı ve Müslüman

hekimlerin birlikte çalışmaları tıp alanındaki gelişmeye muazzam bir ivme kazandırmıştır. İslam dini, ölen insanların vücudu üzerinde teşrih^[iii] yapılmasına izin vermese de bazı hekimlerin cellatlara rüşvet vererek satın aldıkları cesetler üzerinde çalışma yaparak veya bu açığı İslam dışı inançlara sahip hekimler yoluyla kapatmaları mümkün olmuştur. Göz üzerinde çalışan ünlü Süryani hekim İbn Mâseveyh, Halife Mu'tasım'a Sudan'dan hediye olarak gönderilen bir maymundan gözün anatomik yapısını anlamak için yararlanmıştır. İbn Mâseveyh bu alandaki çalışmalarını 836 yılında göz hastalıkları üzerine yazdığı bir kitapta yayınlamıştır. Onun öğrencisi olan Huneyn b. İshâk'ın "el-Aşr Makâlât Fi'l Ayn" adlı göz hastalıklarına ait kitabı, dönemin çok önemli bilimsel yapıtları arasında sayılmaktadır. Bu gelişmeler ışığında 10. yüzyıla gelindiğinde Bağdat'ta bir göz hastalıkları hastanesi kurulmuş olması şaşırtıcı değildir.

13. yüzyıla geldiğimizde Ortadoğu büyük bir Moğol istilasına uğramıştır. Bazı Türk tarihçilerinin "bizim oğlan" saydıkları Cengiz Han ve onun ölümünden sonra yerini alan oğul ve torunlarının idaresindeki ordular, hemen hemen tüm Ortadoğu coğrafyasındaki kentleri yakıp yıkmış, yüzbinlerce insanı öldürmüşlerdir. Cengiz'in torunu Hülagü, 1258 yılında Bağdat'ın kapısına dayanmıştır. Şehri ele geçiren Moğollar, 500 yıllık Abbasi dönemine ait sarayları, eğitim, kültür ve bilim merkezlerini, rasathane, kütüphane ve hastaneleri yağmalamış, yakıp yıkmışlar, tüm kitapları yok etmişlerdir. Öldürülen insanların kanı yüzünden Dicle nehrinin günlerce kırmızı, ardından da yakılan kitaplar yüzünden siyah aktığı yazılmıştır. Yıkılanlar arasında Bağdat'ın ünlü göz hastanesi de bulunmaktadır.

Tarihte nokta işareti yoktur, olsa olsa virgüller ve noktalı virgüllerle sürüp gider. Aradan yüzyıllar geçer, Bağdat İslam dünyasının büyük şehirlerinden biri

olmayı sürdürür. Nedir, Bağdat'ın ünlü göz hastanesinin yıkıntıları bile toprağın derinliklerinde kalmıştır. Sonraları bir ağaç yetişir hastane yıkıntılarının üstünde. Ağaç büyür, heybetli bir anıta döner. Kitapları yakılan, hastanesi yıkılan göz hastalıklarının bilimi yok edilmiş ama halkın inançlarına, hurafelerine sızmış, toplumun biriken belleklerinde sessizce yaşamayı sürdürmüştür. Göz hastanesinin yıkıntıları üzerindeki ağaçla ilgili efsaneler türer. Ağacın gizli bir gücü olduğuna, göz hastalarına şifa olduğuna dair rivayetler hızla yayılır, dallarına çaputlar asılmaya başlar. Bilimin tükendiği yeri madrabazlar doldurur, “bu işte tatlı para var” diyen bilumum üfürükçü ve din bezirganları ağacın çevresini parseller. Ağacın göz hastalıklarına nasıl iyi geldiğine dair olan söylentileri, dedikoduları beslerler, son umutlarını ağaca bağlayan hastalara okunmuş, üflenmiş çaput ve boncuk satarlar. Ülkenin dört bir yanından akın akın gelen göz hastalarının içi boş umudu olmuştur ağaç^[iii].

Kaynak: Pixabay internet sitesi.

Yaşadığımız zamanın Türkiye'si adeta bir Moğol istilasına uğramış haldedir. Bilim üreten kurumlar ve bilimsel yöntemlerle çalışması gereken hizmetler tarumar edilmiştir. Kime, nasıl güveneceğini bilmez hale gelen, umutsuzlukla yoğrulmuş sosyal refleksleri ile her türden kirli, düzmece "bilgiye" sarılan toplumun büyük kesimi bilime, gerçek bilim insanlarına karşı saldırganlaşmıştır^[iv].

Çok büyük bir sıçramaya gereksinimimiz var, öyle böyle değil, dev adımlar gerek bize! Nasıl mı? Hap değil ki yazayım, 2X1 tok karnına alınacak diye. Her yazımda biraz oradan, biraz burasından yazıyorum; okuyun, hatta siz de yazın.

KAYNAKLAR

1-Andre Clot, *Harun Reşid ve Abbasiler Dönemi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2007.*

2-Bernard Lewis, *Tarihte Araplar, Düşün Yayınları, 2015.*

3-Doğan Alpaslan Demir, *Binbir Gece Masallarında Korku Öğeleri, Mukavemet Dergisi, Sayı 1, Mart 2017.*

4-Taner Yıldırım, Ahmet Altungök, *Abbasiler döneminde İslam Tıbbı ve toplum sağlığı, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 25, Sayı: 2, Sayfa: 269-295, Elazığ-2015.*

5-İslam Ansiklopedisi, Yuhanna Mâseveyh maddesi, yazarı M. Cüneyt Kaya, Cilt 43, Sayfa 582.

DİPNOTLAR

^[i] Bu yazımda yer alan, 8-13. yüzyıllar arasındaki Abbasi İmparatorluğunda yaşanan bilimin yükseliş ve çöküşüne ait dilek ağacı anekdotunu bazı eski yazılarımda da anlattım. “Ben bu yazıyı biliyorum” dersiniz devam etmeyebilirsiniz.

^[ii] Teşrih: Otopsi, anatomik inceleme.

^[iii] Göz hastanesinin yıkıntıları üzerindeki bir ağacın “dilek ağacı” haline gelmesini ünlü Ortaçağ tarihçisi Umberto Eco’nun bir makalesinde okudum. Ama okuduğum kitabı hatırlamıyorum. Kaldı ki Umberto Eco’nun dilek ağacı metaforunun öyküleştirmesi bana aittir.

^[iv] Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet eylemlerinin de bu bakış açısıyla okunması gerektiği kanısındayım.

Kapak görseli Pixabay internet sitesinden alınmıştır.